

Csörgő Tibor, Karcza Zsolt, Halmos Gergő, Magyar Gábor, Gyurácz József, Szép Tibor, Bankovics Attila, Schmidt András, Schmidt Egon:

Magyar madárvonulási atlasz

(knižní recenze)

Josef Chytil

Ornitologická stanice, Muzeum Komenského v Přerově, Horní nám. 7, 750 11 Přerov; chytil@prerovmuzeum.cz

CHYTL J. 2010: Csörgő Tibor, Karcza Zsolt, Halmos Gergő, Magyar Gábor, Gyurácz József, Szép Tibor, Bankovics Attila, Schmidt András, Schmidt Egon: Magyar madárvonulási atlasz. (knižní recenze / *book review*). Zprávy MOS 68: 76–77.

vydal Kossuth Kiadó, Budapest, 2009. 672 str., cena 11 900 Ft. ISBN 978-963-09-5865-3.

Nedlouho po vydání prvního migračního atlasu střední a východní Evropy (Cepák a kol. 2008) se objevil druhý – maďarský. Úvodem je nutno říci, že je podobně jako náš atlas zpracován na velmi slušné grafické úrovni. Celkem 9 hlavních autorů přináší zpracování výsledků kroužkování na území Maďarska od roku 1908 (vydání atlasu bylo původně plánováno při příležitosti stoletého výročí od prvního kroužkování na území Maďarska). Po krátkém úvodu (2 strany) následuje rozsáhlá historicko-metodická část (64 stran), uzavřená 5-stránkovým přehledem literatury k této části. Velký rozsah je možná dán i tím, že maďarské kroužkovací aktivity jsou vlastně po Dánsku a Německu třetí nejstarší v Evropě; teprve později vznikaly kroužkovací centrály ve Velké Británii a skandinávských zemích. Způsob zpracování výsledků u jednotlivých druhů je vysvětlen na 10 stranách. Po nich následuje na sedmi stranách velmi stručné shrnutí obou předchozích kapitol v angličtině. A s tímto konstatováním souvisí i moje zásadní připomínka k celému atlasu. Následující texty ke všem obrázkům, tabulkám a grafům jsou na rozdíl od našeho atlasu pouze v maďarštině. Velmi to ztěžuje orientaci, nehledě na to, že texty k fotkám jsou pro našeho čtenáře úplně nesrozumitelné. Výrazně také chybí rejstřík; jmenný rejstřík ptáků je uveden pouze v maďarštině jako součást obsahu.

Celkem bylo v Maďarsku kroužkováno 3 308 671 ptáků 281 druhů, zpětných hlášení je z vlastního

území 358 000, 29 000 ze zahraničí. Uvedený počet okroužkovaných ptáků se týká období 1951–2006, protože předválečná data byla zničena při náletech na konci války. Z dřívějších údajů tak bylo možné využít pouze publikovaná zpětná hlášení. U některých druhů jsou schematicky uvedeny i výsledky satelitních sledování (orel královský). Téměř 15 000 kroužků bylo také použito v zahraničí, převážně v Srbsku, dále v Tunisku a Mongolsku.

Přehled druhů je uveden podle moderního systému, tedy nejdříve zástupci Anserales, následují řády v pořadí jak je známe z dřívějška. Na rozdíl od našeho atlasu jsou striktně uváděny všechny druhy kroužkované, i bez jediného zpětného hlášení. Kvalita některých fotografií (úvodní foto racka chechtavého k druhovému přehledu na str. 104, pěnkavy na str. 594) je docela zarážející, na druhou stranu jsou uvedeny zajímavé letovky např. skorce na str. 434 a portrét orlíka krátkoprstého na str. 208. Je ale otázkou, jestli v knize tohoto zaměření mají fotografie často zabírat celou stranu (případně dvojstranu); vhodnější by bylo je použít jako ilustrační doprovod jen u některých vybraných druhů. Každý druh je také ilustrován schematickou, ale velmi výstižnou kresbou. Proč je ale volavka bílá vyobrazena s výrazně červenými nohama je mi záhadou. Rozsah zpracování kolísá od maxima 6 stran (čáp bílý, břehule, vlaš-tovka) až po několik málo řádků. To je příklad např. zedníčka: stejně jako v Česku zde byly kroužkování

dva jedinci, jeden z nich byl kontrolován na stejné lokalitě po několika dnech (povzdech bokem: velká škoda, že do našeho atlasu nebyly zařazeny vynikající výsledky M. Sanigy ze Slovenska!). Z našeho pohledu jsou zajímavé např. výsledky u mandelíka hajního, tedy druhu u nás vymizelého: celkem 3751 kroužkovaných jedinců poskytlo celkem 31 zpětných hlášení, žádné z nich se ale netýká údajů přímo ze zimovišť. Jediné dva africké nálezy pocházejí z období průtahu z Libye a Izraele.

U každého druhu je uvedena základní tabulka udávající celkový počet kroužkovaných ptáků, počet ptáků kroužkovaných jako mláďata, a dále údaje týkající se různých kategorií zpětných hlášení. Překvapivě zde není uveden celkový počet zpětných hlášení; ten si čtenář musí zjistit součtem jednotlivých kolonek. Opět povzdech nad maďarštinou: i v tabulce se orientuje nesnadno, neustále musíte listovat na str. 101, kde jsou uvedeny vysvětlivky v angličtině. Přehledná legenda v angličtině k použitým grafům ale schází úplně. Samotné mapy jsou v některých případech dost nepřehledné – použití relativně velkých symbolů znesnadňuje dokonce i určení, ke kterému státu se symbol vztahuje.

Určitě zajímavá jsou maďarská kroužkovací „nej“: nejdálčenější nález představuje čáp bílý (8 962 km; JAR); vynikající dálkové výsledky byly získány u jespáka malého (6 246 km; ústí řeky Leny); špačka růžového (4 923 km; Pákistán) a brkoslava (7 900 km; povodí Amuru). Nejstarší pták z území Maďarska je orel královský (kroužkovan 26. 5. 1976 v Srbsku, nalezen čerstvě mrtev 16. 6. 2002). Nejstarší pěvec: havran, kroužkovaný 28. 5. 1960 v Rusku, střelen 15. 10. 1973. Zajímavým údajem je zpětné hlášení týkající se vůbec prvního kroužkovaného čápa bílého, který byl po 6 měsících chycen v jižní Africe. Událost byla tehdy dokonce publikována v anglických Timesech.

Jedna početní chyba – součet udávaných kroužkovaných druhů nepěvců (171) a pěvců (120) nedává dohromady uváděné číslo celkem kroužkovaných druhů ptáků v Maďarsku (281). Kniha je zakončena seznamem literatury o 1 147 citacích, včetně řady titulů naší a slovenské proveniencce. Zajímavý (a možná i překvapivý) je způsob citace ruských pramenů:

pokud byly publikovány v ruštině, jsou citace důsledně uvedeny v azbuce.

Recenzovaný atlas poskytuje další cenné údaje o migračním chování ptáků střední Evropy. Na to, jak dlouho ale zpracování trvalo (maďarská kroužkovací centrála kvůli pracím na atlase na poměrně dlouhou dobu dokonce úplně „zavřela krám“, a vyřizovala jen urgentní hlášení), mohlo být ale dílo dovedeno na vyšší úroveň, včetně již výše kritizovaného minimálního využití anglických titulků k obrázkům, grafům a tabulkám a konečkonců i velmi stručným anglickým souhrnům. Ty jsou navíc často jen obecnými formulacemi, bez uvedení konkrétních dosažených výsledků.

Perlička na závěr: zajímavý (ale zcela nesmyslný) je údaj o zpětných hlášeních volavčika člunozobého (Boat-billed Heron) na str. 15; u jakého druhu zde došlo k záměně jména s tímto jihoamerickým druhem je mi záhadou.

Obr. 1. / Fig. 1.: Obálka maďarského atlasu migrace ptáků. / Cover illustration of Magyar migration atlas.

